

Tygodnik Gospodarczy PIE

24 marca 2022 r.

Polska azylem dla ukraińskich firm

21,8 tys.

spótek, w którym jednym z udziałowców jest ukraińska firma lub osoba fizyczna posiadająca ukraińskie obywatelstwo działało w Polsce w styczniu 2022 r. (wg COIG)

6,3 tys.

obywateli Ukrainy zgłosiło w ZUS samozatrudnienie lub było pracodawcami w 2021 r.

28 proc.

obcokrajowców, którzy w 2021 r. zgłosili w ZUS samozatrudnienie lub byli pracodawcami to obywatele Ukrainy

► W efekcie wojny na Ukrainie bezpieczniejszego miejsca do działania szuka ukraiński biznes. Polska, m.in. ze względu na swoje położenie geograficzne i bliskość kulturową, stała się dla ukraińskich przedsiębiorstw naturalnym logistycznym i organizacyjnym hubem oraz miejscem ich relokacji. Podejmujący się prac fizycznych obywatele Ukrainy, po opanowaniu języka polskiego i zdobyciu doświadczenia w polskiej firmie, awansują na stanowiska kierownicze lub otwierają własną firmę. Widać też wzrost udziału Ukraińców podejmujących pracę w branży kreatywnej (IT, marketing i PR, produkcja wideo itp.)¹.

► **Spółki, w których jednym z udziałowców jest ukraińska firma lub osoba fizyczna posiadająca ukraińskie obywatelstwo stanowią 23 proc. działających w Polsce firm z kapitałem zagranicznym.** Pod koniec stycznia 2022 r. w naszym kraju działało 21,8 tys. ukraińskich podmiotów, czyli ponad 2,5 razy więcej niż niemieckich i 5 razy więcej niż holenderskich. Największa część (38 proc.) ukraińskich firm była zarejestrowana w województwie mazowieckim, z czego większość w Warszawie. Zdecydowana większość ukraińskich firm liczy mniej niż 5 lat. Najwięcej z nich działa w sektorach budownictwa (23 proc.) i handlu (22 proc.), dość duży jest też udział przedsiębiorstw zajmujących się transportem (14 proc.) i działalnością w zakresie usług administrowania i wspierającą (13 proc), w których większość to agencje pracy tymczasowej i firmy świadczące usługi sprzątające.

► **Dane ZUS również potwierdzają, że Ukraińcy stanowią największą część cudzoziemców prowadzących działalność gospodarczą w Polsce.** W kwietniu 2021 r. aż 6,3 tys. obywateli Ukrainy zgłosiło w ZUS samozatrudnienie lub było pracodawcami. Było to 28 proc. działających w Polsce zagranicznych biznesmenów. Wyraźnie widać trend wzrostowy w udziale Ukraińców – w 2019 r. stanowili 24,6 proc. cudzoziemców prowadzących własną działalność gospodarczą w Polsce².

► **Polska, w ramach pomocy dla ukraińskich przedsiębiorców, uruchomiła wsparcie koordynowane przez Polską Agencję Inwestycji i Handlu (PAIH).** Aby pomóc w zachowaniu ciągłości prowadzenia biznesu, PAIH udostępniła bezpłatną przestrzeń coworkingową dla ukraińskich firm. Poza tym oferuje wsparcie w poszukiwaniu odpowiedniej nieruchomości do prowadzenia działalności, doradztwa w zakresie możliwej pomocy publicznej, wsparcia w kontaktach z administracją centralną i lokalną oraz informacji na temat warunków prowadzenia działalności w Polsce. Jest to o tyle istotne, że od początku marca małe i średnie firmy z Ukrainy mogą prowadzić swoją działalność z terytorium Polski³. Ponadto, dla Ukrainy obowiązuje od lipca 2021 r. projekt Poland.Business Harbour, który ułatwia przenoszenie się firm i pracowników z krajów za wschodnią granicą, głównie Białorusi i Ukrainy, do Polski. Agencja obsługuje obecnie cztery firmy ukraińskie, których projekty warte są 43 mln EUR i przyczynią się do powstania 973 miejsc pracy⁴.

¹ <https://edialog.media/2021/01/26/wiecej-ukrainskich-przedsiębiorców/> [dostęp: 21.03.2022].

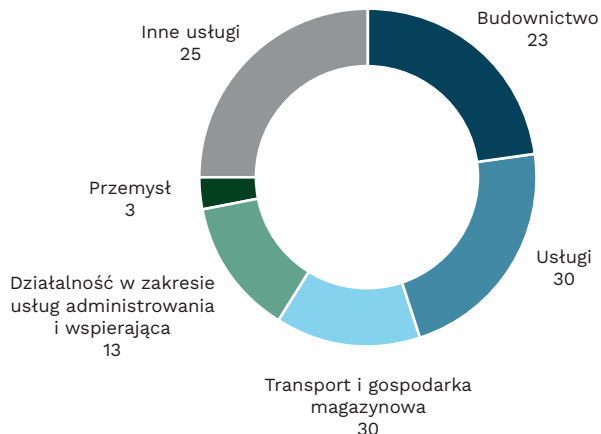
² <https://www.money.pl/gospodarka/obcokrajowcy-zakladaja-firmy-w-polsce-glownie-ukraincy-6644895570205280a.html> [dostęp: 21.03.2022].

³ https://www.paih.gov.pl/20220301/paih_za_darmo_udostepnia_przestren_biurowa_dla_ukrainskich_firm [dostęp: 21.03.2022].

⁴ <https://www.pb.pl/paih-sciaga-inwestycje-z-ukrainy-1143418> [dostęp: 21.03.2022].

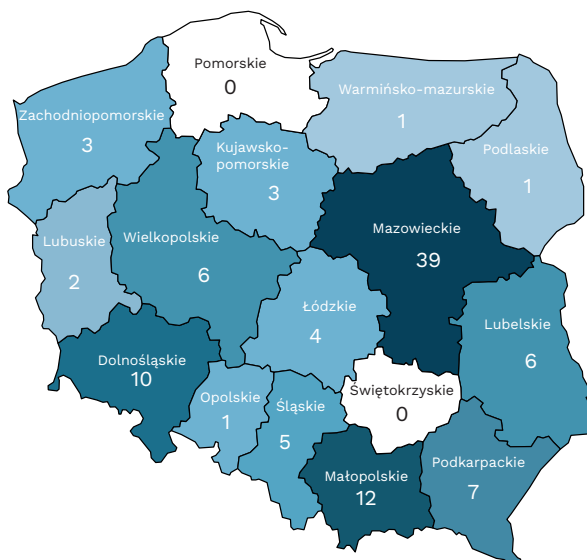
Infografika 1. Firmy z kapitałem ukraińskim na polskim rynku w 2022 r. (w proc.)

Sekcje, w których działają ukraińskie firmy

21,8 tys. spółek ukraińskich, czyli **23 proc.** firm z kapitałem zagranicznym w Polsce

Rozkład wojewódzki firm z kapitałem ukraińskim

73 proc. młodsza niż 5 lat

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych COIG.

► Dla ukraińskiego biznesu Polska jest nie tylko przyczółkiem przeczekań wojny. Jest miejscem, w którym może rozwijać się ukraińska przedsiębiorczość. Polska daje szanse na kreatywne i innowacyjne przedsięwzięcia (np. start-upy) oraz zdobycie doświadczeń w prowadzeniu biznesu na rynku europejskim.

(AS, KZ)

Katastrofalne koszty wojny dla Ukrainy

4,8 mld USD

dziennie wynosi wartość zniszczeń wojennych w Ukrainie

55 proc. PKB

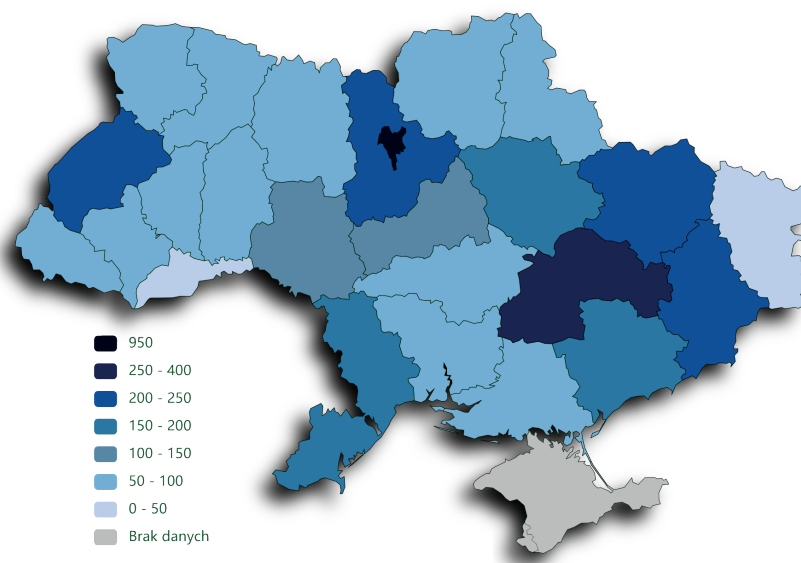
na terenach odpowiadających za taką część ukraińskiego PKB toczą się obecnie walki

► **Wojna przynosi katastrofę humanitarną.** Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)⁵ szacuje, że 30 proc. Ukraińców może potrzebować pomocy dla ochrony zdrowia i życia, a nawet 90 proc. obywateli Ukrainy jest zagrożonych ubóstwem. Konflikt już teraz wywołał największy od lat kryzys migracyjny – Ukrainę opuściło już ponad 3,5 mln obywateli.

► **Wojna oznacza ogromną recesję w ukraińskiej gospodarce.** Już teraz walki toczą się w regionach odpowiadających za ponad 55 proc. PKB Ukrainy⁶. Straty w PKB w 2022 r. sięgną nawet 100 mld USD. Podobną skalę strat spowodowała wojna domowa w Syrii. Nawet zachowawczy Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) wskazuje, że zagrożone jest 35 proc. ukraińskiego PKB⁷.

► **Załamanie aktywności gospodarczej jest bezprecedensowe.** Według danych ONZ, połowa ukraińskich firm wstrzymała działalność, a pozostałe funkcjonują poniżej potencjału. Skutkiem jest prawie 7-krotny spadek dochodów budżetowych. Prezydent Zełenski ogłosił kryzysową reformę systemu podatkowego – ma ona przynajmniej częściowo ochronić ukraińską gospodarkę. Duże przedsiębiorstwa są zobowiązane tylko do zapłaty 2 proc. podatku od przychodu. W przypadku mniejszych firm podatki są całkowicie dobrowolne⁸.

Infografika 2. PKB Ukrainy wg regionów (w mld UAH)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych State Statistics Service of Ukraine.

⁵ ONZ (2022), *Ukraine war: \$100 billion in infrastructure damage, and counting*, <https://news.un.org/en/story/2022/03/1114022> [dostęp: 21.03.2022].

⁶ State Statistics Service of Ukraine (2022), *Regional Accounts*, http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/vvp/kvartal_new/vrp/arh_vrp_e.html [dostęp: 21.03.2022].

⁷ Reuters (2022a), *Ukraine economy to contract sharply in 2022 due to war, IMF report says*, <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-economy-could-shrink-by-third-due-russia-invasion-imf-report-says-2022-03-14/> [dostęp: 21.03.2022].

⁸ Reuters (2022b), *Ukraine approves sweeping tax breaks to help businesses weather the war*, <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-prepares-850-mln-war-time-loan-programme-farmers-says-prime-minister-2022-03-15/> [dostęp: 21.03.2022].

► **Ukraina będzie potrzebować międzynarodowej pomocy w odbudowie.** Odbudowa po pełnoskalowych konfliktach zbrojnych lub wojnach domowych może trwać lata lub nawet dekady – przykładem są takie państwa, jak Iran czy Syria. Konflikty oznaczają nie tylko załamanie aktywności gospodarczej i zniszczenia infrastruktury, ale także ograniczenie wydatków rozwojowych oraz straty ludzkie. Ukraina będzie wymagać szerokiego wsparcia ze strony instytucji międzynarodowych (Bank Światowy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, OECD) oraz Unii Europejskiej. Możliwości wsparcia dla Ukrainy opisaliśmy w „Tygodniku Gospodarczym PIE”, nr 10⁹.

(MK)

Zwiększenie produkcji w elektrowniach jądrowych pozwoli zmniejszyć import gazu z Rosji i ograniczyć emisję CO₂ w UE

z 5,6 mld m³

rosyjskiego gazu mogłyby zrezygnować Niemcy, odkładając w czasie wygaszanie istniejących elektrowni jądrowych

► Międzynarodowa Agencja Energetyczna (MAE) w odpowiedzi na rosyjską agresję na Ukrainę rekomendowała uniezależnienie się od rosyjskich dostaw gazu. Wśród propozycji MAE znalazła się maksymalizacja użycia mocy dostarczanych przez elektrownie jądrowe w energetyce¹⁰ (685 TWh w 2020 r. w krajach UE-27). Oznaczałoby to konieczność utrzymania produkcji w energetyce jądrowej w państwach UE, które planowały jej wygaszanie (Niemcy, Belgia i od 2027 r. Hiszpania¹¹).

z 5 mld m³

rosyjskiego gazu mogłyby zrezygnować Niemcy zwiększając produkcję energii elektrycznej w istniejących elektrowniach jądrowych o 30 TWh

► **Belgijskie władze ogłosiły już odroczenie planowanego do 2025 r. wygaszania mocy jądrowych o 10 lat¹².** Przed wybuchem wojny w Ukrainie elektrownie jądrowe w Belgii miały być w większości zastępowane paliwem gazowym. Rezygnacja z wygaszania 2 GW elektrowni jądrowych pozwoli zastąpić ok. 2,9 mld m³ gazu rocznie^{13,14}.

► Utrzymywania produkcji w elektrowniach jądrowych jak dotąd nie planuje rząd Niemiec. Na koniec 2021 r. zamknięto trzy z sześciu reaktorów na terenie kraju, a na koniec 2022 r. zaplanowano likwidację pozostałych. Utrzymanie obecnie działających reaktorów (ok. 4 GW¹⁵) oznacza wyprodukowanie dodatkowych 34 TWh rocznie (5,6 mld m³ gazu)¹⁶. Natomiast przywrócenie działania trzech reaktorów zamkniętych na koniec 2021 r. mogłoby zwiększyć produkcję energii elektrycznej o 30 TWh¹⁷ (co odpowiada dodatkowym 5,0 mld m³ gazu) do poziomu 64 TWh rocznie (10,6 mld m³ gazu w blokach gazowo-parowych¹⁸).

672 mln USD

wynosiła w 2019 r. wartość importowanego z Rosji wzbogaconego uranu, czyli 22 razy mniej niż wartość sprowadzanego do UE rosyjskiego gazu

⁹ https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2022/03/Tygodnik-Gospodarczy-PIE_10-2022.pdf#page=6 [dostęp: 23.03.2022].

¹⁰ <https://www.iea.org/reports/a-10-point-plan-to-reduce-the-european-unions-reliance-on-russian-natural-gas> [dostęp: 23.03.2022].

¹¹ <https://www.power-technology.com/comment/spain-nuclear-power-phase-out/> [dostęp: 23.03.2022].

¹² <https://www.politico.eu/article/belgium-delays-nuclear-phase-out-amid-war-worries/> [dostęp: 23.03.2022].

¹³ Obliczenia PIE przy założeniu całościowego zastąpienia produkcji energii elektrycznej ze źródeł jądrowych gazem.

¹⁴ https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2021/09/Tygodnik-Gospodarczy-PIE_36-2021.pdf [dostęp: 23.03.2022].

¹⁵ <https://world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/germany.aspx> [dostęp: 23.03.2022].

¹⁶ Obliczenia własne PIE bazujące na przykładowej efektywności reaktora jądrowego R.E. Gina.

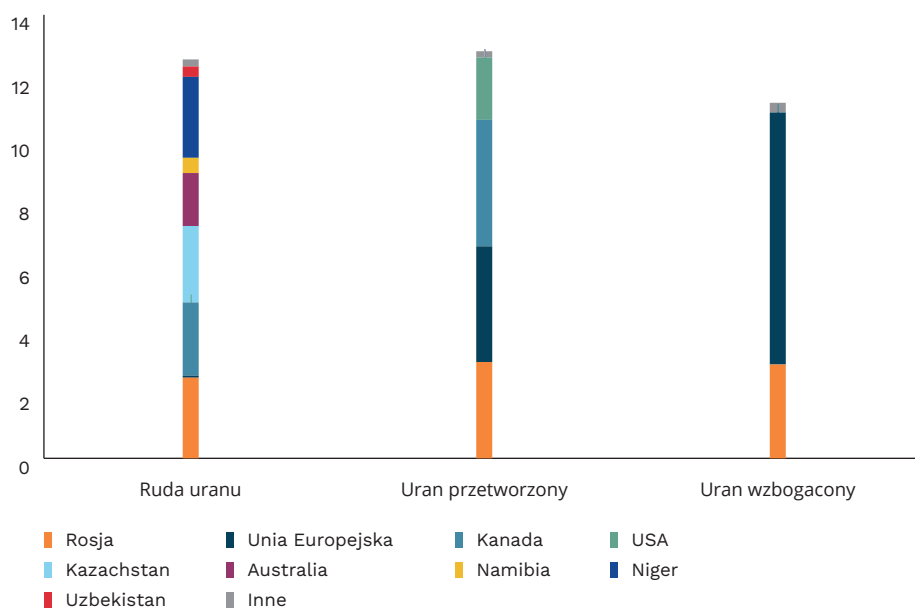
¹⁷ Produkcja energii elektrycznej z elektrowni jądrowych w Niemczech w 2020 r.

¹⁸ W 2020 r. energia elektryczna z gazu stanowiła 16,1 proc. struktury niemieckiej produkcji energii elektrycznej. Wycofanie się z produkcji energii z elektrowni jądrowych, nawet jeśli nie będzie zastąpiona w całości nowymi jednostkami gazowymi, spowoduje wolniejszą likwidację już istniejących elektrowni gazowych, <https://www.statista.com/statistics/736640/energy-mix-germany/> [dostęp: 23.03.2022].

► Zastąpienie generacji w blokach gazowo-parowych poprzez wykorzystanie energii jądrowej byłoby korzystne zarówno dla europejskiej niezależności energetycznej, jak i dla klimatu. Decyzja Belgii o niewyłączeniu 2 GW w elektrowniach jądrowych pozwoli uniknąć emisji ok. 6,6 mln ton CO₂ rocznie. Rezygnacja z generacji 64 TWh w niemieckich blokach gazowych pozwoliłaby zmniejszyć coroczną emisję o 23,9 mln ton CO₂¹⁹, tj. około 3 proc. całkowitych krajowych emisji²⁰.

► Państwa Unii Europejskiej zaimportowały w 2020 r. ok. 12,6 tys. ton uranu (ponad 97 proc. zapotrzebowania)²¹. Głównymi dostawcami rudy uranu były: Niger (20,3 proc.), Rosja (20,2 proc.), Kazachstan (19,2 proc.) Kanada (18,4 proc.) i Australia (13,3 proc.). W państwach UE przetwarzano 28 proc. sprowadzanego uranu. UE korzystała także z usług przetwarzania w Kanadzie (31 proc.), Rosji (24 proc.) i USA (15 proc.). Wzbogacanie uranu było realizowane w 71 proc. na terenie UE, a w 26 proc. w Rosji. Głównymi importerami rosyjskiego wzbogaconego uranu (ponad 94 proc. ogólnej wartości eksportu rosyjskiego uranu do UE) były: Szwecja (66,6 proc.), Holandia (13,2 proc.), Niemcy (12,6 proc.) i Francja (5,2 proc.).

Wykres 1. Zależność Unii Europejskiej od dostaw oraz usług przetwarzania i wzbogacania uranu na poszczególnych etapach produkcyjnych w 2020 r. (w tys. ton)

Źródło: obliczenia własne PIE na podstawie danych Agencji Dostaw Euratomu.

► Zdywersyfikowane dostawy rudy uranu zapewnią większą niż w przypadku gazu niezależność od Rosji. Dostawy uranu są bardziej zdywersyfikowane niż dostawy gazu, przez co

¹⁹ Obliczenia własne PIE. Przyjęto za ACER 374gCO₂/kWh, [https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Opinions/Documents/ACERs%20Opinion%2022-2019%20examples%20of%20calculation.pdf](https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Opinions/Documents/ACERs%20Opinion%202022-2019%20examples%20of%20calculation.pdf) [dostęp: 23.03.2022].

²⁰ <https://www.bmwi.de/Redaktion/EN/Pressemitteilungen/2022/20220120-final-climate-action-status-of-2020-emissions-fell-by-41-compared-to-1990.html> [dostęp: 23.03.2022].

²¹ https://euratom-supply.ec.europa.eu/document/download/a7d4263d-84dd-4300-bb7a-9a2fdb618163_pl?filename=MJAA21001ENN_002.pdf [dostęp: 23.03.2022].

niezależność dostaw z Rosji może być łatwiejsza do osiągnięcia. Wartość wzbogaconego uranu rosyjskiego sprowadzanego przez UE w 2019 r. szacunkowo wynosiła 672 mln USD (0,17 proc. rosyjskiego eksportu), czyli ponad 22 razy mniej niż wartość sprowadzanego do UE rosyjskiego gazu (3,7 proc. wartości rosyjskiego eksportu) i 91 razy mniej niż wartość importowanej rosyjskiej ropy (15,2 proc.)²². Zdolności wytwórcze europejskich zakładów przetwarzających i wzbogacających uran około dwukrotnie przewyższają obecny całkowity popyt na te surowce na rynku europejskim²³, co pozwala znacznie łatwiej zrezygnować z rosyjskich dostaw i usług w tym obszarze.

(AJ, KL)

Exodus rosyjskiej inteligencji

nawet 200 tys.

osób mogło wyemigrować z Rosji podczas pierwszych 10 dni wojny

o 4 mln

osób zmniejszyła się populacja Rosji w ostatnich 30 latach

5,2 proc.

rosyjskich naukowców wyemigrowało z kraju w latach 1996-2020

► Według doniesień medialnych, a także szacunków m.in. Konstantina Sonina (ekonomisty z Uniwersytetu Chicagowskiego) podczas pierwszych 10 dni wojny z Rosji mogło wyemigrować nawet 200 tysięcy osób²⁴. Bilety lotnicze czy kolejowe do pobliskich państw – Finlandii, Gruzji, Kazachstanu – cieszą się ogromnym popytem, nierzadko są sprzedawane z drugiej ręki po o wiele wyższej cenie. Z uwagi na to, że prawdopodobnie najliczniej z Rosji emigrują specjaliści, intelektualiści, ludzie wykształceni, potencjalnie można mówić o zjawisku *brain drain* – „drenażu mózgow”.

► Dotychczas największa fala migracji z Rosji miała miejsce tuż po upadku ZSRR – według oficjalnych danych, być może niedoszacowanych w latach 90., z Rosji mogło wyjechać ponad 3 mln osób²⁵. Zestawienie w raporcie „Exodus czasów Putina” pokazuje, że za czasów rządów Putina (od 2000 r.) Rosję mogło opuścić kolejne 2 mln osób. Według autorów raportu emigrantami byli głównie naukowcy, specjaliści, przedsiębiorcy²⁶. Inne dane mówią o łącznej emigracji nawet 5 mln osób w czasach rządów Putina oraz o przyspieszeniu emigracji od 2012 r., która jest udziałem głównie ludzi w wieku między 30 a 40 lat – za główny powód emigracji uznają oni m.in. kwestie bezpieczeństwa i sytuacji politycznej²⁷.

► Należy jednak zaznaczyć, że saldo migracji Rosji w ostatnich 30 latach było dodatnie – imigracja do Rosji była większa niż emigracja, głównie za sprawą powrotu rosyjskojęzycznej ludności Związku Radzieckiego w granice Federacji Rosyjskiej, głównie w latach 90. Liczba emigrantów z Rosji spadała sukcesywnie po początkowej fali emigracji po rozpadzie ZSRR, ale od ok. 2010 r. można obserwować ponownie niewielki trend wzrostowy – porównanie lat 2010 i 2020 obrazuje, że liczba emigrantów z Rosji wzrosła o ok. 600 tys., a saldo

²² Obliczenia własne PIE na podstawie: <https://oec.world/en/profile/country/rus> [dostęp: 23.03.2022].

²³ https://euratom-supply.ec.europa.eu/document/download/a7d4263d-84dd-4300-bb7a-9a2fdb618163_pl?filename=MJAA21001ENN_002.pdf [dostęp: 23.03.2022].

²⁴ Bershidsky, L. (2022), *Russia's Brain Drain Becomes a Stampede for the Exits*, „Bloomberg”, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-16/russia-emigration-up-after-putin-s-ukraine-invasion>; Demytrie, R. (2022), *Russia faces brain drain as thousands flee abroad*, „BBC News”, <https://www.bbc.com/news/world-europe-60697763> [dostęp: 18.03.2022].

²⁵ Gontmakher, E. (2022), *Changing migration trends in Russia*, „GIS”, <https://www.gisreportsonline.com/r/russia-migrants/> [dostęp: 18.03.2022].

²⁶ Herbst, J., Erofeev, S. (2019), *The Putin Exodus: The New Russian Brain Drain*, Eurasia Center – Atlantic Council, <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/09/The-Putin-Exodus.pdf> [dostęp: 18.03.2022].

²⁷ Tinchurin, A., Berlina, T., Yaznevich, E., Rogatskina, D. (2021), *Эмиграция 2000-х: куда и почему уезжали из России*, Если быть точным, <https://tochno.st/materials/emigratsiya-2000-kh> [dostęp: 18.03.2022].

migracji systematycznie spadało w tym okresie²⁸. Jest to prawdopodobnie związane z kryzysem gospodarczym – spadkiem PKB i wzrostem bezrobocia w końcówce pierwszej dekady XXI wieku. Warto też zauważyć, że ogółem populacja Rosji zmalała o ok. 4 mln osób w ostatnich 30 latach²⁹.

► Badania rosyjskich pracowników naukowych, zawierające dane z lat 1996-2020, pokazują, że w tym okresie z Rosji wyemigrowało 5,2 proc. naukowców³⁰. Główna fala emigracji z rosyjskiego środowiska naukowego przypadła na ostatnią dekadę XX wieku, od tamtego czasu zachowując balans migracji – nie można zatem mówić o ewidentnym zjawisku *brain drain* w ostatnich latach.

► Ograniczenie emigracji mogą stanowić bariery formalne i prawne. W Rosji zabroniono wyjazdu z sumą zagranicznej waluty większej niż 10 tys. USD. Istotna jest także polityka wizowa. W odróżnieniu od większości sąsiadów Rosji, w których to państwach obywatel rosyjski może przebywać bez żadnych formalności 3 miesiące, rok lub nawet bez ograniczeń, wjazd Rosjan do większości krajów UE i Europy, a także do USA, Kanady czy Australii i Nowej Zelandii wymaga najpierw uzyskania wize. Stanowi to zapewne ograniczenie zaistnienia zjawiska *brain drain* w masowej skali w krótkim czasie. Oznacza to także, że przynajmniej część z Rosjan, którzy dotychczas wyemigrowali do państw ościennych, będzie zapewne w pierwszej kolejności szukać możliwości zatrudnienia w lokalnym biznesie lub pracy zdalnej w zachodnich firmach.

► Trudno precyzyjnie prognozować ekonomiczne skutki obecnej nagłej emigracji – poza natychmiastowym niedoborem specjalistów w niektórych branżach i firmach, w zależności od skali takiej migracji. Długookresowe efekty są mniej jasne. Jeśli faktycznie emigrują głównie osoby o wysokim kapitale ludzkim, to, w połączeniu z sankcjami ograniczającymi eksport technologii do Rosji, może powstać (lub właściwie nasilić się) bariera rozwojowa dla rosyjskiej gospodarki polegająca na tym, że kraj ten nie będzie w stanie sensownie zastosować strategii substytucji importu w przemyśle. Ponadto, odtworzenie zasobów kapitału ludzkiego może być trudne. Badania analizujące wpływ emigracji osób pochodzenia żydowskiego z nazistowskich Niemiec (która dotyczyła również wielu naukowców i specjalistów) pokazują negatywne skutki dla formowania kapitału ludzkiego w całej ówczesnej generacji Niemców, którzy w latach 30. byli w wieku szkolnym i studenckim. Badacze pokazują, że na skutek wyjazdu wielu intelektualistów, nauczycieli i naukowców, młode pokolenie Niemców było gorzej wykształcone (na poziomie szkolnym), rzadziej zdobywało wyższe wykształcenie oraz zarabiała mniej w pracy zawodowej, a także cechowało się mniejszym kapitałem społecznym (są to wyniki skontrolowane o skutki II wojny światowej i innych wydarzeń)³¹. Skala emigracji Żydów z nazistowskich Niemiec to ok. 320 tys. w latach 1933-1939 oraz dodatkowe ok. 50 tys. do roku 1941³². Jeśli więc potwierdzą się donie-

²⁸ Statista (2021), *Number of emigrants from Russia in 2021, by country of destination*, <https://www.statista.com/statistics/1218477/emigration-by-country-in-russia/>; ONZ (2020), *International Migrant Stock*, <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>, za: Our World in Data (2020), *Total number of emigrants – Russia*, <https://ourworldindata.org/explorers/migration?tab=chart&time=1980..latest&facet=none&Metric=Number+of+emigrants&Period=Total&Sub-metric=Total&country=~RUS> [dostęp: 18.03.2022].

²⁹ Statista (2021), *Natural population increase in Russia from 1990 to 2020*, <https://www.statista.com/statistics/1010200/natural-increase-in-russian-population/>; Bank Światowy (2019), *Population, total – Russian Federation*, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=RU> [dostęp: 18.03.2022].

³⁰ Subbotin, A., Aref, S. (2021), *Brain drain and brain gain in Russia: Analyzing international migration of researchers by discipline using Scopus bibliometric data 1996–2020*, „Scientometrics”, No. 126.

³¹ Akbulut-Yuksel, M., Yuksel, M. (2011), *The Long-Term Direct and External Effects of Jewish Expulsions in Nazi Germany*, „IZA Discussion Papers”, No. 5850, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/51695/1/669696331.pdf> [dostęp: 18.03.2022].

³² <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/german-jewish-refugees-1933-1939> [dostęp: 18.03.2022].

sienia medialne o obecnym rosyjskim „exodusie” ok. 200 tys. osób, głównie specjalistów i intelektualistów, może to mieć podobne długookresowe skutki dla rosyjskiej gospodarki (głównie w wyniku niedostatku kapitału ludzkiego).

(Ł.B)

Kryptowaluty w służbie najeźdźcy

o 20 proc.

wzrosła wartość Bitcoina od początku wojny w Ukrainie

60 mln USD

udało się zbierać w kryptowalutach na pomoc humanitarną w Ukrainie

► **Kryptowaluty od początku rosyjskiej inwazji na Ukrainę są nieodłączną częścią konfliktu.** Z jednej strony, pomagając stronie ukraińskiej zebrać niezbędne środki na pomoc humanitarną i uzbrojenie. Jak podaje ukraińskie Ministerstwo Cyfrowej Transformacji, w datkach w formie kryptowalut wpłynęło już ponad 60 mln USD³³. Wołodymyr Zetenski, mimo początkowej niechęci do kryptowalut, podpisał ustawę, która zalegalizowała je pozwalając tym samym Narodowemu Bankowi Ukrainy na obsługiwanie tego typu płatności. Z drugiej strony, pozostawiony bez kontroli rynek kryptowalut stał się idealnym narzędziem pozwalającym na uporanie się z uciążliwymi sankcjami nakładanymi przez USA i Unię Europejską na Rosję.

► **Pseudoanonimowość kryptowalut pozwala nie tylko na pranie pieniędzy oraz ukrywanie majątku rosyjskim oligarchom, ale również na wolną od nadzoru wymianę międzynarodową z krajami gotowymi przyjąć płatność w kryptowalutach.** Architektura, na której oparte są kryptowaluty pozwala na relatywnie bezpieczne i proste wyprowadzenie środków za granicę. W tym celu stosowane są techniki „miksowania” kryptowalut między różnymi portfelami, tak aby utrudnić prześledzenie skąd dane środki pochodzą. Dodatkowo, giełdy kryptowalut niemal nie stosują standardów przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy (AML i KYC), co ułatwia zamianę rubli na dolary.

► **Giełdy kryptowalut w niewielkim stopniu podjęły aktywność wymierzoną w blokowanie transakcji użytkowników rosyjskiego pochodzenia.** Należące do największych giełd Coinbase i Binance sprzeciwiły się zamrożeniu kont rosyjskich użytkowników (choć Binance zadeklarował blokadę kont konkretnych osób objętych sankcjami). Alternatywne metody płatności, które umożliwiają kryptowaluty, podważają skuteczność systemu międzynarodowych sankcji. Najlepszym przykładem może być Korea Północna, która wykorzystuje kryptowaluty do finansowania swojego programu nuklearnego³⁴. Analogiczne działania prowadzone są w Federacji Rosyjskiej, w której kryptowaluty służą do wyprowadzania środków za granicę i zabezpieczania majątku oligarchów.

► **O znaczącej roli kryptowalut w inwazji na Ukrainę może świadczyć ponad 20-proc. wzrost wartości Bitcoina od 24 lutego 2022 r.** W początkowej fazie konfliktu, użytkownicy odchodzili od ryzykownego aktywa doprowadzając do 10-proc. spadków wartości kryptowalut. Natomiast, ostre sankcje wprowadzone przez państwa Zachodu doprowadziły do wzrostu atrakcyjności nienadzorowanego ekosystemu finansowego.

► **Dlatego sankcje powinny obejmować kryptowaluty, bowiem tylko w ten sposób możliwe będzie ich wykorzystanie do sprawnego wspierania ukraińskiej strony, bez jednoczesnego wspomagania rosyjskich oligarchów w unikaniu sankcji i finansowaniu wojny**

³³ <https://donate.thedigital.gov.ua/> [dostęp: 23.03.2022].

³⁴ <https://www.bbc.com/news/world-asia-60281129> [dostęp: 23.03.2022].

najeźdźczej. Giełdy kryptowalut, tak jak wiele firm dotychczas, powinny wziąć odpowiedzialność za usługi świadczone rosyjskim klientom. Ich niechęć do podjęcia wyraźnych działań jest kolejnym z mocnych argumentów przemawiających za ściślejszym nadzorem nad rynkiem kryptowalut.

(KL)

Co oznacza dla Rosji zawieszenie przywilejów wynikających z członkostwa w Światowej Organizacji Handlu?

co najmniej 25 proc.

wynosiły niepreferencyjne stawki w taryfie celnej Polski przed akcesją do UE w najważniejszych grupach towarów importowanych z Rosji

33,8 proc.

rosyjskiego eksportu trafiło do państw Unii Europejskiej w 2020 r.

3/4

spośród 164 członków WTO musiałyby zgłaszać za pozbawieniem Rosji członkostwa

► **USA, Unia Europejska, Wielka Brytania i 11 państw³⁵ zapowiedziało zawieszenie wobec Rosji przywilejów wynikających z członkostwa w Światowej Organizacji Handlu (WTO) w związku z inwazją na Ukrainę.** Państwa Zachodu zapowiedziały także odcięcie Rosji od możliwości uzyskiwania przez nią wsparcia finansowego od Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego³⁶. Najpoważniejsze skutki dla Rosji będzie miało wyłączenie stosowania Klauzuli Najwyższego Uprzywilejowania (KNU), wedle której taryfy celne dla członków organizacji powinny być równe. Cofnięcie KNU oznaczać będzie zwiększenie kosztów rosyjskiego eksportu, który w 2020 r. w 33,8 proc. trafił do państw Unii Europejskiej, w 6,9 proc. do Wlk. Brytanii, natomiast do USA w 3,3 proc. Pierwsza na wycofanie KNU wobec Rosji zdecydowała się Kanada – stawki celne na większość produktów pochodzących z Rosji i Białorusi wynosić będą 35 proc.³⁷. Udział tego państwa w rosyjskim eksporcie jest jednak znikomy.

► **Wycofanie wobec Rosji Klauzuli Największego Uprzywilejowania przez UE, oznaczałoby, że w przywozie z tego kraju obowiązywałyby stawki celne niepreferencyjne.** Ostatnia dostępna taryfa UE zawierająca takie stawki pochodzi z 1995 r. Spośród najważniejszych grup produktów (o wartości powyżej 1 mld USD), stawki zwiększyłyby się najbardziej w dwóch grupach: przetworzone oleje ropy naftowej oraz aluminium nieobrobione plastycznie. Wycofanie KNU wiązałyby się w tych przypadkach ze wzrostem cła powyżej 10 proc. W przypadku czterech kolejnych istotnych grup, niepreferencyjna stawka celna ukształtowałaby się w przedziale 3-5 proc. Dotyczyłoby to gazu ziemnego, produktów z żeliwa i stali niestopowej, platyny oraz produktów destylacji smoły węglowej. **Natomiast, gdyby hipotetycznie Unia Europejska zastosowała niepreferencyjne stawki, które obowiązywały w taryfie celnej Polski przed akcesją do UE, to wyraźnie zwiększyłyby się poziom protekcji w przywozie z Rosji do państw UE.** Cło we wszystkich najważniejszych grupach produktów byłoby nie niższe niż 25 proc. W przypadku produktów destylacji smoły węglowej oraz miedzi rafinowanej nieobrobionej plastycznie wyniosłoby 30 proc., a produktów z żeliwa i stali niestopowej nawet 40 proc. Są to przykładowe stawki. Niestosowanie KNU wobec Rosji oznacza również możliwość większego podniesienia stawek celnych, szczególnie na surowce energetyczne.

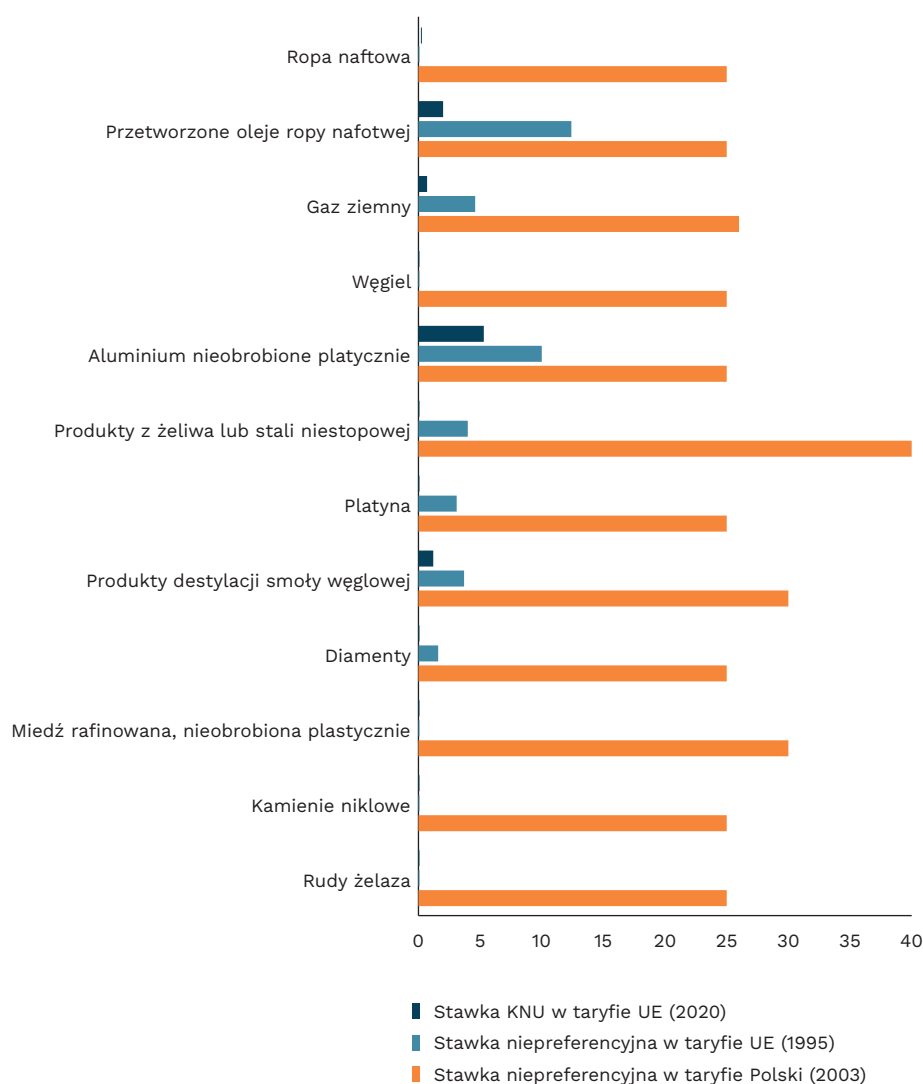
³⁵ Poza wymienionymi: Japonia, Korea Płd., Australia, Kanada, Norwegia, Nowa Zelandia, Albania, Islandia, Mołdawia, Czarnogóra i Macedonia Północna, <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/GC/244.pdf&Open=True> [dostęp: 23.03.2022].

³⁶ <https://www.reuters.com/markets/europe/exclusive-eu-considering-curb-russias-rights-imf-over-invasion-sources-2022-03-04/>

³⁷ <https://www.canada.ca/en/department-finance/news/2022/03/canada-cuts-russia-and-belarus-from-most-favoured-nation-tariff-treatment.html> [dostęp: 23.03.2022].

► **Moskwa ma niewielkie szanse kwestionowania decyzji o zawieszeniu KNU na drodze prawnej ze względu na paraliż mechanizmu rozstrzygania sporów w ramach WTO.** Ponadto, Kanada powołała się na przepisy związane z bezpieczeństwem narodowym, które w świetle rosyjskiej inwazji mogłyby zostać uznane za zasadne. Sama Rosja nałożyła wyższe stawki celne na Ukrainę powołując się na ten zapis przepisów WTO. Ewentualne silniejsze kroki, np. całkowite usunięcie Rosji z WTO wymagałoby stworzenia specjalnej procedury: zgody 2/3 spośród 164 członków WTO na jej rozpoczęcie i następnie zgody 3/4 na finalizację. Poza cłami pozbawiłoby to Rosję innych przywilejów, np. niedyskryminacji i równego traktowania. Z postulatem samodzielnego wystąpienia z organizacji wystąpiła część rosyjskich deputowanych. Wydaje się jednak mało prawdopodobne, by Moskwa zdecydowała się na taki krok, ponieważ liczy, że podwyżka ceł będzie miała ograniczoną skalę.

Wykres 2. Stawki celne w przywozie najważniejszych grup produktów (według czterocyfrowej klasyfikacji CN) z Rosji do UE (w proc.)

Uwaga: uwzględniono 12 najważniejszych produktów w imporcie UE z Rosji w 2020 r., stanowiących 3/4 tego importu. Dla każdej grupy produktów według czterocyfrowej klasyfikacji CN obliczono średnią arytmetyczną stawkę celną.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych WITS-Comtrade oraz WITS-Trains.

(Ł.A, JS)

Europejska turystyka bez Rosjan

45 mln

zagranicznych wyjazdów zrealizowano z Rosji na rok przed pandemią (w 2019 r.)

290 tys.

Rosjan skorzystało z bazy noclegowej w Polsce w 2019 r. W 2020 ta liczba zmalała do 75 tys.

► **W cieniu rozważań o gospodarczych konsekwencjach sankcji na Rosję, rozpoczyna się szacowanie potencjalnych strat sektora turystycznego. Szczególnie żywe dyskusje toczą się w krajach, w których turystyka stanowi istotną część PKB, a turyści z Rosji należeli dotychczas do głównych grup przyjezdnych lub klientów wydających najwięcej pieniędzy.**

► W ostatnich dwóch latach przed pandemią (2018 i 2019) i załamaniem międzynarodowego ruchu turystycznego odnotowywano 41 mln i 45 mln wyjazdów zagranicznych z Rosji. W pierwszym roku pandemii ta liczba spadła do ok. 12 mln. Wcześniej liczba podróżujących za granicę Rosjan odbudowywała się powoli po spadku wywołanym sankcjami po aneksji Krymu i wahaniami kursu rubla. W tym czasie władze w Moskwie zachęcały do turystyki krajowej, np. na zaanektowany Krym³⁸.

► **Według danych OECD, w ostatnich latach najpopularniejszym zagranicznym kierunkiem wśród Rosjan była Turcja, do której w 2019 r. zrealizowano 6,7 mln zagranicznych wyjazdów. W Turcji odwiedzający z Rosji i Ukrainy stanowili ok. 1/4 wszystkich zagranicznych turystów³⁹.** Wśród pozostałych 11 najpopularniejszych kierunków wyjazdów Rosjan przed pandemią było 7 z Unii Europejskiej (uszeregowane według liczby podróży): Finlandia, Estonia, Niemcy, Włochy, Polska, Hiszpania i Grecja⁴⁰. Poza Unią najwięcej zagranicznych wyjazdów odbywało się do Kazachstanu, Ukrainy, Chin, Tajlandii. Zgodnie z danymi GUS, w 2019 r. z bazy noclegowej w Polsce skorzystało 290 tys. Rosjan, a w 2020 r. – 75 tys.⁴¹.

► Wśród krajów Unii najwięcej przyjazdów z Rosji odnotowano przed pandemią w Finlandii. Turystyka nie jest jednak bardzo istotnym elementem tamtejszej gospodarki. W zestawieniu OECD brakuje danych dla Cypru, tymczasem to właśnie dla tego kraju przyjazdy Rosjan są kluczowe dla funkcjonowania turystyki, która z kolei jest jedną z najważniejszych gałęzi cypryjskiej gospodarki. **Władze Cypru spodziewały się, że po dwóch gorszych pandemicznych latach nastąpi odrodzenie i na wyspę przyjedzie ok. 1 mln gości z Rosji, co miałyby stanowić nawet 1/4 wszystkich odwiedzających⁴².**

► Inaczej sytuacja wygląda np. we Francji, Hiszpanii czy we Włoszech. **Do tych państw przyjeżdżało co prawda mniej gości z Rosji, ale byli to odwiedzający wydający podczas swoich pobytów najwięcej pieniędzy.** Np. we Włoszech obywatele Rosji odpowiadali przed pandemią za ok. 12 proc. zakupów *tax free*, ze średnim rachunkiem opiewającym na 1215 EUR⁴³, a ponad połowa przyjezdnych zatrzymywała się w hotelach wyższej klasy (cztero- i pięciogwiazdkowych)⁴⁴. Rosjanie należeli także do wydających najwięcej w nadmorskich regionach Hiszpanii i Francji, np. generowali ok. 7 proc. przychodów z turystyki

³⁸ <https://www.nytimes.com/2015/08/20/world/europe/russias-pitch-to-vacationers-crimea-is-for-patriots.html> [dostęp: 22.03.2022].

³⁹ <https://www.france24.com/en/live-news/20220306-turkey-tourism-recovery-hurt-by-russia-invasion-of-ukraine> [dostęp: 22.03.2022].

⁴⁰ https://stats.oecd.org/Index.aspx?ThemeTreeId=10&DatasetCode=tourism_outbound [dostęp: 22.03.2022].

⁴¹ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/wykorzystanie-turystycznej-bazy-noclegowej-w-polsce-w-sierpniu-i-wrzesniu-2021-r-,6,31.html> [dostęp: 22.03.2022].

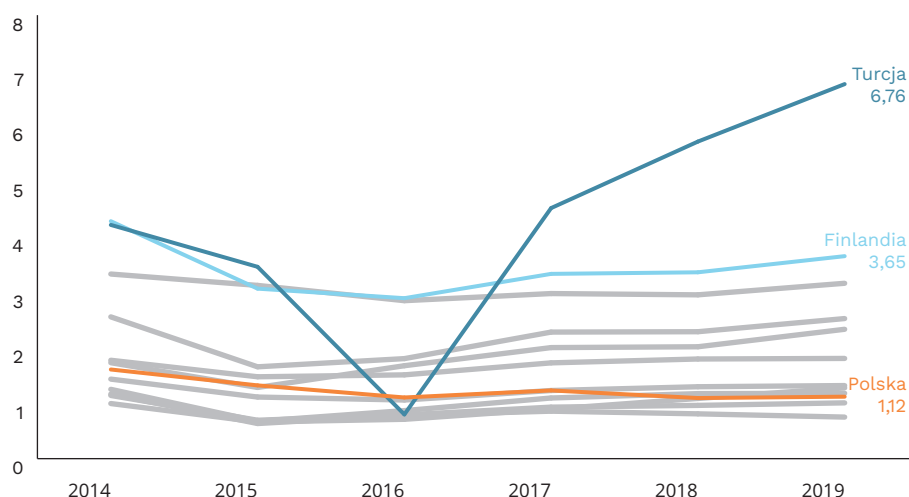
⁴² <https://cyprus-mail.com/2022/03/04/action-plan-being-prepared-to-cover-gap-left-by-russian-tourists-says-minister/> [dostęp: 22.03.2022].

⁴³ https://www.ilsole24ore.com/art/quanto-spendevano-prima-guerra-turisti-russi-e-ucraini-italia-AEbqoMHB?refresh_ce=1 [dostęp: 22.03.2022].

⁴⁴ <https://www.enit.it/wwwenit/it/studi/focus-paese/category/6-rapporti-enitmae-rapporti-enitmae-europa.html?start=20> [dostęp: 22.03.2022].

na Lazurowym Wybrzeżu w 2019 r., a co trzeci z nich wydawał dziennie średnio ponad 200 EUR⁴⁵.

Wykres 3. Liczba zagranicznych wyjazdów Rosjan do Turcji, Finlandii i Polski na tle pozostałych najpopularniejszych kierunków zagranicznych wyjazdów z Rosji (w mln wyjazdów)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych OECD⁴⁶.

► **Pojawiają się pierwsze propozycje wsparcia turystyki ze strony rządów. Na ubiegłotygodniowym spotkaniu europejskich ministrów do spraw turystyki Grek Vassilis Kikilias zaproponował, by Unia Europejska przygotowała wspólny mechanizm wsparcia firm turystycznych, które tracą na skutek wojny.** Jego zdaniem, taki mechanizm mógłby również pomóc w zatrudnianiu uchodźców z Ukrainy w europejskiej turystyce. Postulaty greckiego ministra miały poprzeć Włochy i Hiszpania⁴⁷. Premier tego ostatniego państwa zapowiedział w parlamencie, że rząd będzie prowadził akcje promocyjne na innych rynkach, aby przyciągnąć na Półwysep Iberyjski turystów mogących zastąpić Rosjan⁴⁸. Podobne zapowiedzi padły ze strony ministerstw transportu i turystyki Cypru, które zachęcają do podróży przede wszystkim mieszkańców Europy i Bliskiego Wschodu. Przedstawiciele cypryjskiej branży uważają jednak, że napływ klientów z innych krajów nie wyrówna strat i zaapelowali do rządu w Nikozji, by wprowadził rozwiązania wzorowane na wsparciu pandemicznym.

(PŚ)

Autorzy: Łukasz Ambroziak, Łukasz Baszczak, Adam Juszcak, Marcin Klucznik, Kamil Lipiński, Krystian Łukasik, Jan Strzelecki, Anna Szymańska, Paweł Śliwowski, Katarzyna Zybortowicz.

⁴⁵ <https://www.lefigaro.fr/international/la-cote-d-azur-a-nouveau-privee-des-riches-touristes-russes-20220318> [dostęp: 22.03.2022].

⁴⁶ Spadek podróży Rosjan do Turcji w 2016 r. związany był z wojskowym zamachem stanu, który przeprowadzono niemal w szczycie sezonu urlopowego.

⁴⁷ <https://news.gtp.gr/2022/03/18/greek-tourism-minister-calls-for-eu-mechanism-to-address-the-crisis/> [dostęp: 22.03.2022].

⁴⁸ <https://www.europapress.es/turismo/nacional/noticia-pasado-ano-llegaron-espana-casi-134000-turistas-rusos-gastaron-228-millones-20220302114327.html> [dostęp: 22.03.2022].

Polski Instytut Ekonomiczny

Polski Instytut Ekonomiczny to publiczny *think tank* ekonomiczny z historią sięgającą 1928 roku. Jego obszary badawcze to przede wszystkim makroekonomia, energetyka i klimat, handel zagraniczny, foresight gospodarczy, gospodarka cyfrowa i ekonomia behawioralna. Instytut przygotowuje raporty, analizy i rekomendacje dotyczące kluczowych obszarów gospodarki oraz życia społecznego w Polsce, z uwzględnieniem sytuacji międzynarodowej.

Wydarzenia i dane przedstawione w niniejszej publikacji pochodzą i bazują na źródłach zewnętrznych, stąd nie gwarantujemy ich poprawności. Mogą one być ponadto niekompletne albo skrócone. Wszystkie opinie i prognozy wyrażone w niniejszej publikacji są wyrazem oceny ekspertów PIE w dniu ich publikacji i mogą ulec zmianie bez zapowiedzi. Niniejszy dokument jest jedynie materiałem informacyjnym do użytku odbiorcy.

